

*Хміляр Анастасія Юріївна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»;*

*науковий керівник:
Бондарук Таїсія Григорівна,
доктор економічних наук, професор, заслужений економіст України,
завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування;
Національна академія статистики, обліку та аудиту*

ВИДАТКИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Державний соціальний захист є одним із основних елементів соціально-економічної політики будь-якої країни, оскільки спрямований на забезпечення гідного рівня життя всіх громадян, особливо найбільш незахищених верств населення. Особливої актуальності соціальний захист населення набув у зв'язку зі збільшенням кількості поранених та інвалідів під час бойових дій в Україні. Це створює потребу у додатковому фінансуванні програм соціального захисту, спрямованих на підтримку груп населення, які потребують допомоги у зв'язку з втратою працездатності внаслідок військового конфлікту.

Різні види соціального захисту громадян, а саме соціальне забезпечення, соціальне страхування, соціальна допомога та соціальні послуги, передбачають використання різних методів і джерел фінансування [1]. Враховуючи досвід інших країн, фінансування соціального захисту населення може здійснюватися за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, державних та недержавних соціальних фондів, суб'єктів господарювання різних форм власності, спонсорів, благодійників та домогосподарств. Це свідчить про існування в зарубіжних країнах багатоканальної системи фінансування соціального захисту [2, с. 25].

Традиційно основним джерелом фінансування соціального захисту громадян в Україні є державний та місцеві бюджети, а також позабюджетні фонди [3]. Видатки на соціальний захист та безпеку залишаються пріоритетом бюджетної політики України, демонструючи постійне зростання, незважаючи на складну ситуацію в країні, де значна частина загального бюджету спрямована на національну оборону (рис. 1).

За два роки з початку повномасштабного вторгнення видатки на соціальний захист і безпеку зросли на 40% (146,8 млрд грн). У 2023 році на ці потреби було виділено 514,1 млрд грн, що становить 11,6% від загальних видатків зведеного бюджету. У порівнянні з 2022 роком це більше на 12,9%, або 58,9 млрд грн.

Проте сума видатків на соціальний захист, відображена в зведеному бюджеті, не дає повної картини загального бюджетного фінансування соціальної сфери. Це пов'язано з тим, що значна частина соціальних видатків закладена в

інших статтях бюджету, таких як освіта, охорона здоров'я, культурний і фізичний розвиток тощо [5].

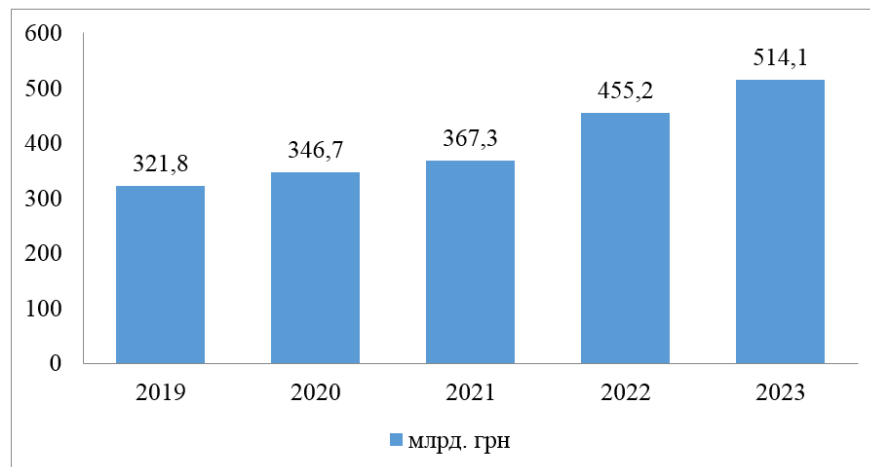

Рис. 1. Видатки зведеного бюджету України на соціальний захист та соціальне забезпечення за 2019-2023 рр.

Джерело: побудовано авторкою за даними [4]

Згідно з функціональною класифікацією видатків, затвердженою наказом Міністерства фінансів України від 14 січня 2011 № 11 "Про бюджетну класифікацію" зі змінами від 09 серпня 2024, фінансування за статтею "Соціальний захист і соціальне забезпечення" охоплює такі основні напрями:

- соціальний захист у разі втрати працездатності;
- соціальний захист пенсіонерів;
- соціальний захист ветеранів війни та праці;
- соціальний захист сімей, дітей і молоді;
- соціальний захист безробітних;
- підтримка у вирішенні житлових питань;
- соціальний захист інших категорій населення;
- дослідження у сфері соціального захисту;
- інша діяльність у сфері соціального захисту [6].

Аналіз видатків зведеного бюджету України на соціальний захист та соціальне забезпечення дозволяє з упевненістю стверджувати, що більшість коштів спрямовується на соціальний захист пенсіонерів (рис. 2). У 2023 році на цю категорію припадало 56% усіх витрат на соціальне забезпечення. Другою за величиною категорією стала сфера соціального захисту інших категорій населення, таких як військовослужбовці, інваліди, постраждалі внаслідок аварії на ЧАЕС, яка у 2023 році досягла 30% від загальної кількості витрат. Слід відзначити, що витрати на захист пенсіонерів та інших категорій населення становлять 86% з усіх видатків на соціальний захист, тоді як на інші витрати спрямовується лише 14% бюджету.

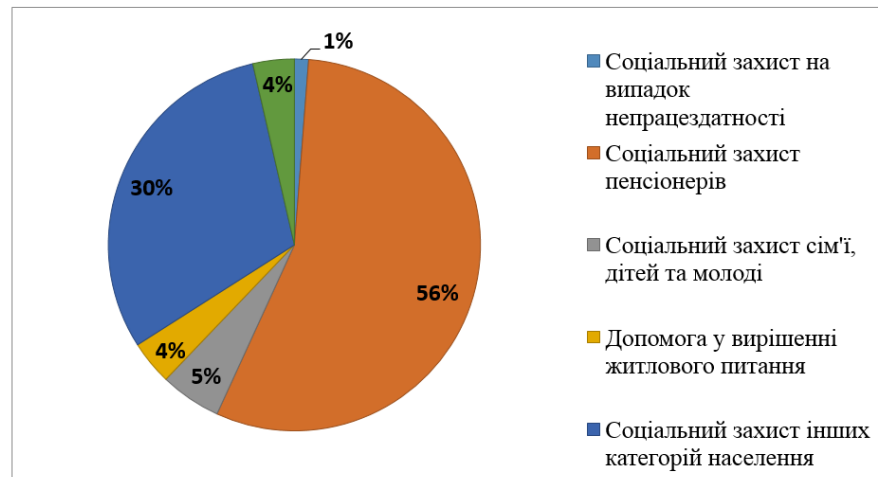

Рис. 2. Склад видатків зведеного бюджету України на соціальний захист та соціальне забезпечення у 2023 р.

Джерело: побудовано авторкою за даними [7]

Соціальний захист під час війни є надзвичайно важливим, оскільки він підтримує найбільш незахищених верств населення, які страждають від наслідків конфлікту. Війна заважає мільйонам людей отримати медичне обслуговування, житло, фінанси та роботу. Особливу увагу слід приділити соціальній відповідальності бізнесу [8], підтримці внутрішньо переміщених осіб, військовослужбовців та їх сімей, осіб з інвалідністю, пенсіонерів та багатодітних сімей. Завдяки соціальному захисту ці групи отримують матеріальну допомогу, необхідні товари та послуги, а також психологічну та юридичну допомогу.

Тому надійна система соціального забезпечення в умовах воєнного стану є не лише аспектом соціальної справедливості, а й важливим елементом збереження соціальної стабільності, єдності та національної безпеки.

Список використаних джерел

1. Бондарук Т. Г., Бондарук І. С. Соціальні аспекти економічної безпеки держави. *Економічні горизонти*. 2018. №2(5). С. 76-86. URL: <http://eh.udpu.edu.ua/article/view/140678/137749>
2. Лисяк Л. В. Фінансове забезпечення соціального захисту населення в Україні: проблеми та перспективи. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Економіка*. вип. 11(1). 2017. С. 23–30.
3. Луніна І. О., Бондарук Т. Г. Публічні фінанси та міжбюджетні відносини: навч. посібн. Київ: ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2019. 304 с.
4. Видатки зведеного бюджету України. Міністерство фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/cons/expense/>
5. Bondaruk T. H., Bondaruk I. S., Dubyna M. V. Financial sustainability as a factor of forming fiscal space of local budgets. *Economies' Horizons*. 2020. № 2(13). С. 4-16. URL: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.2\(13\).2020.205286](https://doi.org/10.31499/2616-5236.2(13).2020.205286)

6. Наказ Міністерства фінансів України «Про бюджетну класифікацію» від 14.01.2011 р. № 11 із змінами від 09.08.2024. Верховна Рада України. 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0011201-11#Text>

7. Видатки зведеного бюджету за 2023 рік. *Open Budget. Портал «Бюджет для громадян»*. URL: <https://openbudget.gov.ua/national-budget/expenses?class=functional&view=table>

8. Бондарук Т. Г., Бондарук І. С. Економічна природа організаційно-економічного механізму соціальної відповідальності бізнесу. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту*. 2020. №1-2. С. 57-64. URL: <http://194.44.12.92:8080/jspui/handle/123456789/4800>

Цетнар Олена Борисівна,
здобувачка фахової передвищої освіти,
спеціальність 241 «Готельно-ресторанна справа»;
Вавричук Оксана Степанівна,
викладач економічних дисциплін;
Галицький фаховий коледж імені В'ячеслава Чорновола

ФІНАНСОВО-КРЕДИТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЛАСНОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Фінансово-кредитне забезпечення власного бізнесу в умовах війни є надзвичайно складним та важливим завданням для підприємців. Війна створює безпрецедентні виклики для економіки, бізнесу і фінансової системи. Підприємства стикаються з ризиками втрати активів, скорочення доходів, проблемами з постачанням, зниженням попиту та доступу до фінансових ресурсів. Однак існують певні механізми та стратегії, які допомагають забезпечити функціонування бізнесу навіть в умовах війни.

Уряд та міжнародні партнери надають підприємцям різноманітні форми фінансової допомоги для підтримки бізнесу в умовах війни. Ця підтримка спрямована на пом'якшення негативного впливу війни на економіку, збереження робочих місць та забезпечення стійкості підприємств.

Держава активно впроваджує програми пільгового кредитування, які дозволяють бізнесу отримувати фінансування на вигідних умовах. Наприклад, уряд може компенсувати частину відсоткових ставок за кредитами, що дозволяє знизити фінансове навантаження на підприємців. Також важливими є програми релокації бізнесу із зон бойових дій до безпечніших регіонів. Це допомагає зберегти робочі місця та продовжити діяльність підприємств навіть у складних обставинах [1].

Окрім державної допомоги, важливу роль відіграє міжнародна підтримка. Міжнародні фінансові інституції, як-от Світовий банк, ЄБРР та МВФ, надають